

Poročilo o slovenščini

Prof. dr. Dean Komel

Lastnega jezika ne *osvajamo* kot kakega jezikovnega znanja, pač pa ga *usvojimo*, to pomeni, da se prepoznamo v tistem, kar nam *sporočilno naznanja in oznanja*. Prav zato je izražanje v lastnem jeziku *priznано* kot neodtujljiva, ustavno zajamčena človekova pravica, ki je ni mogoče omejevati s katerimikoli zakonskimi predpisi in odredbami. Kar pa seveda ne izključuje, da v praksi ne bi nastopila ravno situacija jezikovnega »razlastninjenja«.

Tako bi v tem zapisu na kratko poročal o taki situaciji razlastninjenja »uporabnikov« slovenščine, ki jo najavlja predlog *Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu*, pripravljen na (http://www.mizs.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predlogi_predpisov/), s tem da v 8. členu pod drugačnimi pogoji kot doslej predvideva uvajanje tujih učnih jezikov (t.p. angleščine) pri izvajanju visokošolskih programov v Sloveniji. Na predlog so se kritično odzvali številni ustvarjalci, raziskovalci in izobraževalci http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sekter_za_visoko_solstvo/novela_zakona_o_visokem_solstvu/, odprta je in že doslej široko podprta javna peticija Slavističnega društva Slovenije http://www.pravapeticija.com/za_vsestranski_razvoj_slovenskega_jezika/, relevantne ugovore glede socialno-ekonomskih učinkov tega člena in celotne novele je podal tudi Visokošolski sindikat Slovenije, ki v načrtu internacionalizacije slovenskih univerz vidi predvsem črto njene komercializacije v smeri »trženja znanja«, ki samovoljno spreminja avtonomni status visokošolskega izobraževanja (<https://drive.google.com/file/d/0B-M2AWgiSYtcVXJWaVpoajZrR3M/view>).

Menim, da so mogoči, pa tudi nujni pristopi, ki ne spreminjajo tako neposredno statusa visokošolske rabe slovenščine. Tudi sam zagovarjam kar najbolj širok pretok znanj, kakor tudi večjezikovnost v znanstveni komunikaciji, a nikakor ne za *ceno nerabe slovenščine*. Številni tuji predavatelji, ki sem jih zvabil v Ljubljano, so izrazili spoštovanje in občudovanje glede slovenske jezikovne avtonomije ob opazni odprtosti do drugih jezikovnih izkušenj. Niso bili redki, ki so posebej poudarili, da je to morda edini pravi »lokalni« *odgovor* temu, kar nas globalizacijsko izziva. Odgovor v primerjavi z zgolj odzivanjem, prilagajanjem ali ograjevanjem, ne opušta lastne govorice, marveč ji odgovorno dopusti biti.

Spričo tega me zmoti vsiljena uvozno-izvozna predstava da je slovenski izobraževalni prostor neka zaprta konzerva, ki jo je potrebno odpreti s proceduro »internacionalizacije«. Ta na svojem pohodu ne bo zajela le visokega šolstva, marveč v nasledku tudi srednje in osnovno šolstvo, postopoma pa se bo sploh zgubilo zanimanje za javno rabo slovenščine.

A kaj? Kot oporečno se razglašča že ustavno zajamčeno pravico do izražanja v lastnem jeziku, kaj šele, da bi se nastopalo v imenu nezamenljive svoboščine za slovenščino. Zato sem že pred leti malo za šalo malo zares predlagal, naj avantgardno vlogo v tako *sprocesirani deslovenizaciji* prevzame parlament in se za zgled drugim deležnikom prične dogajati v angleščini.

Naj v tem kontekstu omenim tudi argumentacijo predlagateljev in zagovornikov novele, da angleščina danes predstavlja univerzalni jezik znanstvenega sporočanja. A angleščini lahko kvečjemu *pritiče splošna* (v veliki meri pa tudi *posplošena*) *kommunikacijska*, ne pa *univerzalistična* veljavnost, saj drugače prezremo samo univerzalistično zasnovo novoveških znanosti. V procesu »poznanstvenja življenjskega sveta«, ki je opredelil evropsko in globalno humanost, si je moral vsak jezik zagotoviti – neredko s prav neizprosnim bojem – lastno univerzalno veljavnost ter jo tvorno izkazovati ne le na nekaterih, marveč na vseh sporočilnih ravneh.

To, da zastopniki reformne novele navajajo, kako je poleg uvajanja tujih učnih jezikov v visokošolskih programih dodatno potrebno tudi razvijati skrb za slovenski jezik kot nosilca nacionalne identitete, je zato zavajajoče. Prispevek slovenščine k oblikovanju narodne identitete je že nekaj doseženega, ne šele tisto, kar bi dosegali. Nasprotno bi bilo potrebno podpirati in usmerjati – česar državni razvojni načrti žal ne poudarjajo – *vsestransko sporočilno tvornost izročila slovenščine*, ki ne pomeni le kakega scientističnega ukvarjanja s terminologijami, marveč zadeva našo *dojemljivost za govorico*, ki prerašča v razumevanje sveta in sporazumevanje v njem. Problem slovenščine ni v zastopanju (že dosežene) občosti, marveč v *možnosti občeševanja ter omogočanju ustreznih občil*, saj ji drugače res preti *izobčenje v lastnem občestvu*.

To, da se slovenščino razglasi za poglavitno oviro razvoja slovenskega šolstva in ključno dejavnico gospodarske zaostalosti, me pusti zaprepadenega, še posebej, če pomislim na vzorčne primere ničkaj vzorne slovenske družbeno-ekonomske tranzicije. V primeru tranzicijske zmage nad slovenščino v šoli bo v razmerah jezikovne okupacije komunikacijsko prevladal že zdaj prekomerno razpasli *sovražni govor*. Drugi, boljši obet je iskreni in iskriivi *glas ljudi*.

Foto: Dunja Wedam

Franc Berneker: spomenik Primoža Trubarja, del celopostavne marmorne skulpture, 1908.

Ljubljana kot stičišče slovanskega, germanskega, romanskega in ogrskega sosvetja ponuja obiskovalcem svojevrstno gostoljubje, ki se ne izkazuje le v priložnostnih prijaznostih, marveč ga najprej razodeva nenadomestljiva govorico tega mesta. Te govorice ni mogoče urejati na način, kakor se ureja, recimo, prometni režim, saj vključuje prav poseben red, namreč tisto skladno urejenost, ki so ji Stari Grki rekli *kosmos*, Stari Rimljani *mundus*, sami pa ji pravimo *svet*. Govorica zato najbolje odseva tvorno vzajemnost človeka in sveta, kolikor ni zgolj to, s čimer govorimo, marveč hkrati tudi tisto, kar govorimo, se pravi *svet sam*. Kot sredstvo sporazumevanja je morda še nekako nadomestljiva, kot sredina, s katero se razprostira svet v izročilu in sporočilnosti, pa nikakor ne.

Pa se tega dovolj zavemo, ko gre za govorico, ki naj bi bila »naša« – **za slovenščino?** Verjetno se vprašanje zdi neumestno, saj se danes kaže veliko pomembnejše promovirati znanje tujih jezikov, zlasti seveda angleščine. Neprimerno bolj kot oglašanje slovenščine nas »okupira« oglaševanje programov za osvajanja takih jezikovnih znanj, vse to seveda ob domnevi, da slovenščino že nekako znamo. Ta samoumevnost poznavanja lastnega jezika pa lahko zaide v neko *neznanost*, da malodane pozabimo nanj ali se celo pričnemo spozabljati nad njim.